

ДЕЯКІ КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ СПАДКОВОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ

Гончарова А.В., *асистент кафедри права*

За останній період вітчизняна цивілістика поповнилася дослідженнями з окремих, а саме загальних питань інституту спадкування, разом з тим в Україні до цього часу немає жодної фундаментальної роботи, присвяченої всебічному дослідженню спадкування за правом представлення.

Ідея спадкування за правом представлення була відома ще в римському праві і незважаючи на те, що була в тій чи іншій мірі рецесійована новітніми цивільно-правовими системами, тим не менш і в теперішній час залишається однією з проблематичних як в доктрині цивільного права, так і в практичному застосуванні.

Аналіз останніх публікацій та досліджень, в яких започатковано аналіз даної проблеми, свідчить, що даний правовий інститут досліджується такими науковцями, як М.Ю. Барщевський, В.В.Васильченко, О.В. Дзера, Ю.О. Заїка, С.Г. Пасічник, Є.О.Рябокоть, В.І. Синайський, Є.І.Фурса та ін.

Необхідно визначити історичну та юридичну природу інституту спадкування за правом представлення, з'ясування сутності та особливостей застосування на практиці.

Головне завдання – проаналізувати момент виникнення терміну “спадкування за правом представлення” та прослідкувати його регресію в сучасних умовах.

ЦК України не дає вичерпного визначення поняттю спадкуванню за правом представлення.

Під спадкуванням за правом представлення розуміється такий порядок закликання до спадкування, коли правонаступники спадкоємця за законом певної черги на випадок його смерті до часу відкриття спадщини займають місце померлого предка і спадкують ту частину спадщини, яка б належала за законом йому, якби він був живий на час відкриття спадщини.

Термін „спадкування за правом представлення”, є досить умовним, оскільки особа, яку „представляють” померла до відкриття спадщини. З такою точкою зору погоджується В.І. Синайський, який зазначає, що в дореволюційній цивілістиці термін “спадкування за правом представлення” вважали невдалим, як такий, що не відображує сутності цього явища, а спадкування внуків та правнуків називали поколінним наступництвом. Спадкування за правом представлення було сформульоване в новелах Юстиніана, де було розширено коло спадкоємців. Згідно цим новелам, спадкоємці по праву представлення не є спадкоємцями ні свого батька, ні матері (які не пережили відкриття спадку), а самого спадкодавця.

Починаючи з 1918 і до 1945 рр. вітчизняне законодавство не передбачало спадкування за правом представлення.

Відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 14 березня 1945 р. „Про спадкоємців за законом і за заповітом”, за яким відповідні зміни були внесені до ЦК УРСР, за правом представлення до спадщини закликалися внуки і правнуки спадкодавця у разі, якщо їх батьки померли раніше спадкодавця.

ЦК України значно розширив коло спадкоємців, які можуть спадкувати за правом представлення, це: внуки, правнуки, прабаба, прадід, племінники, двоюрідні брати та сестри.

Що стосується зарубіжних країн, то аналіз їх спадкового законодавства дає можливість прогнозувати перспективи подальшого розвитку інституту спадкового представлення України.

Так, у ЦК Бразилії зазначено, що спадкування за правом представлення відбувається по прямій низхідній лінії, але ніколи не у висхідній лінії. (Зазначимо, що пряма низхідна лінія визначається від пращура до нащадка: прадід, дід, батько, син, онук). У боковій лінії право представлення здійснюється тільки на користь дітей братів, сестер померлого. На відміну від ЦК України, закони Бразилії не зазначають двоюрідних братів та сестер, як суб'єктів спадкування за правом представлення.

Право Сербії, Чорногорії, Хорватії встановлює суворо обмежене коло осіб, які спадкують за правом представлення, - це внуки і правнуки спадкодавця.

Коло осіб, які зазначені у ст. 1266 ЦК України доречно було б звужити до внуків, правнуків та племінників.

Неоднозначно сприймається й виняток з загального правила, за яким прадід і прабаба наділяються правом спадкування за правом представлення, оскільки спадкування за правом представлення померлих родичів по низхідній лінії обмежується черговістю спадкування, зокрема друга черга спадкоємців. За числом народжень прадід та прабаба мали б відноситися до третьої групи спадкоємців. Інакше виходить, що вони та їх діти за правом представлення отримують право на спадкування раніше ніж тітка чи дядько, які віднесені до третьої черги, але мають третій ступінь споріднення як і прабаба та прадід.

Дослідження проблемного питання спадкового права дозволяє зробити висновок, що спадкування за правом представлення є специфічним порядком спадкування за законом, потребує законодавчих удосконалень. Необхідний новий теоретичний та практичний підхід у вирішенні цього колізійного питання, з метою зняти всі існуючі проблеми в питаннях, пов'язаних із спадкуванням за правом представлення.